

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
" 09 " 09 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050101 Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. Program. ADPU-nun Elmi Şurasının 08.07.2022-ci il tarixli iclasının qərarına əsasən çap edilib. (pro-6)

I.Fənn haqqında məlumat:

Kodu: İPFS-B09

Tədris ili: IV (2025-2026) Semestr: VII

Tədris yükü cəmi: Auditoriya saati 45 (Mühazirə 30 saat, Seminar 15 saat)

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: Əliyev Əlirza, fil.e.n., dos

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu

Məsləhət saati: V gün saat 8³⁰-10⁰⁰.

E-mail ünvanı: alirza1946@ru.kom

III.Təvsiyə olunan dərslik və dərs vəsaitləri:

Əsas:

Hacıyev T. Azərbaycan ədəbi dili tarixi. I c., Bakı.2020

Hacıyev T. Azərbaycan ədəbi dili tarixi. II c., Bakı.2020

Hacıyev T. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi dili. Bakı.1977

Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan ədəbi dili tarixi. I his., Bakı.1979

Xudiyev N. XX əsr Azərbaycan ədəbi dili tarixi. Bakı.1995

Xudiyeva N. Azərbaycan ədəbi dili tarixi. Bakı.1995 Ankara.19977 Tehran.2003

Əlavə:

Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan dilinin üslubiyyəti. Bakı.1962

Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf yolları. Bakı.1958

Kazimov Q. Azərbaycan dilinin tarixi. Bakı.2003

Mustafayeva Q. Azərbaycan dilinin üslubiyyəti. Bakı.2010

Sadıqova S. Azərbaycan ədəbi dilinin arxaik normaları. Bakı.2018

Tanrıverdiyeva Ə. "Kitabi-Dədə Qorqud"un söz dünyası. Bakı.2007

IV.Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən "Azərbaycan ədəbi dilinin tədrisi vacibdir.

V. Korrekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda fənnin Ədəbi dil ehtiyac yoxdur

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Ədəbi dil tarixi fənninin əsas hədəfi təhsilalanların ədəbi dilinin təşəkkülü, ümumxalq dili əsasında formalaşması, inkişaf və milli dil əsasında formalaşması bunun baxımdan nəzəri bilik və bacarıqlarının aşkar edilməsini tədris ili müddətində aşkar edilməsini, tədris ili müddətində əldə etdikləri bilik və vərdislərin sistematik olaraq anlanılmasının, əldə etdikləri biliklərdən məntiqi nəticə çıxara bilmək qabiliyyətlərini aşkar etməkdən ibarətdir. Ədəbi dilin təşəkkül və inkişafı

naqqında mükəmməl məlumatların öyrənilməsi istiqamətində biliklərin ardıcıl və sistemli şəkildə formalaşdırılması, ədəbi dil tarixinin tarixinin və ideya mərhələlərin öyrədilməsi, Azərbaycan milli ədəbi dilin formalaşması müəyyən olunması haqqında biliklərin dərinləşdirilməsi, fənnin mühüm məqsədlərindən biri də tələbələrin öyrəndikləri qaydaları kommunikasiya zamanı düzgün istifadə etmələrinə zəmin yaratmaqdan ibarətdir. Tələbələrin interaktiv tapşırıqlar vasitəsilə düzgün istifadə metodikaları öyrənmək, onların nəzəri biliklərinin üzə çıxarmaqla yanaşı eyni zamanda tələblərin təxəyyülünün və yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişafına köməklik göstərmiş olur.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərinədən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, Seminar 15 saat, Cəmi: 45 saat

№	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
		müh	
1	Ədəbi dil tarixi fənninin mövzusu, məqsəd və vəzifələri Plan: 1. Ədəbi dil tarixi fənninin mövzusu və əhatə dairəsi	2	

	2. Ədəbi dil tarixi və tarixi qrammatika fənləri 3. Ədəbi dil anlayışı 4. Ədəbi dilin növləri		
2	Ədəbi dilin norma və üslubları Plan: 1. Ədəbi dilin normaları 2. Ədəbi dilin üslubları 3. Ədəbi və bədii dil məsələsi	2	
3	Azərbaycan ədəbi dilinin təşəkkülü Plan: 1. Azərbaycan ədəbi dilinin təşəkkülü 2. Azərbaycan dilinin qədim tarixinə dair	2	
4	"Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının dili Plan: 1. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının fonetik və leksik xüsusiyyətləri 2. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının qrammatik xüsusiyyətləri	2	
5	Azərbaycan ədəbi dilinin ümumxalq dili əsasında formalaşması və inkişaf dövrü (XIII-XIV əsrlər) Plan: 1. XIII-XIV əsrlər ədəbi dili və ictimai-tarixi 2. XIII-XIV əsrlərdə ədəbi dilin fonetik normaları 3. XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbi dilin qrammatik normaları 4. İzzədin Həsənoğlunun dili 5. Nəsiminin dili	2	
6	XV-XVI əsrlər Azərbaycan ədəbi dili Plan: 1. Məhəmməd Füzulinin dili 2. Şah İsmayıl Xətəinin dili 3. M.Füzuli dilinin sintaksisi	2	
7	XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dili Plan: 1. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin fonetik və leksik normaları 2. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin qrammatik normaları	2	
8	XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan ədəbi dilin üslubları Plan: 1. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin elmi üslubu 2. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin rəsm üslubu	2	
9	Molla Vəli Vidadi və Molla Pənah Vaqifin dili Plan: 1. Molla Vəli Vidadinin bədii dili 2. Molla Pənah Vaqifin bədii dili	2	
10	XIX əsr Azərbaycan ədəbi dili Plan: 1. Qasım bəy Zakirin bədii dili 2. Seyid Əzim Şirvanin bədii dili 3. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin ictimai tarixi şəraiti	2	
11	M.F.Axundovun dram dili Plan: 1. M.F.Axundovun dram dili 2. M.F.Axundovun əsərlərində antropanimlər	2	
12	XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin normaları Plan:	2	

	1. XIX əsrdən ədəbi dilinin fonetik normaları 2. XIX əsrdə ədəbi dilin leksik normaları 3. XIX əsrdə ədəbi dilin qrammatik normaları		
13	XIX əsrdə Azərbaycan ədəbi dilinin üslubları Plan: 1. XIX əsrdə ədəbi dilin bədii üslubu 2. XIX əsrdə ədəbi dilin elmi üslubu 3. "Əkinçi" qəzeti publisistik üslubun nümunəsi kimi	2	
14	XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi dili Plan: 1. XX əsrin əvvəlində ədəbi dilin fonetik və leksik normaları 2. XX əsrin əvvəlində ədəbi dilin qrammatik normaları 3. Ədəbi dilin üslubları; bədii və elmi üslub 4. XX əsrin əvvəllərində ədəbi dilin publisistik üslubu 5. XX əsrin əvvəllərində lirik-satirik üslub	2	
15	Azərbaycan 20-30-cü illərindən sonrakı ədəbi dil Plan: 1. Azərbaycanın 20-30-cu illərindən sonrakı ədəbi dilin fonetik-orfoqrafik və qrammatik normaları 2. Azərbaycanın 20-30-cu illərindən sonrakı ədəbi dilin üslubları 3. Azərbaycanın 20-30-cu illərindən sonrakı ədəbi dilin fonetik-orfoqrafik və qrammatik normaları	2	

Nö	Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu	Sem	Tarix
1.	Ədəbi dil tarixi fənninin mövzusu, məqsəd və vəzifələri, Ədəbi dilin norma və üslubları	2	
2.	Azərbaycan ədəbi dilinin təşəkkülü, "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının dili	2	
3.	Azərbaycan ədəbi dili XIII və XIV əsrlər və XV-XVI əsrlərdə	2	
4.	XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dili və onun üsulları	2	
5.	Molla Vəli Vidadi və Molla Pənah Vəqifin dili və XIX əsr Azərbaycan ədəbi dili	2	
6.	XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin normaları və M.F.Axundovun dram dili	2	
7.	XIX əsrdə Azərbaycan ədəbi dilinin üslubları, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi dili	2	
8.	Azərbaycan ədəbi dilinin 20-30-cü illərindən sonrakı	1	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Azərbaycan ədəbi dili tarixi qazanılmış ədəbi dilimizin təşəkkülü onun ümumxalq dilinin materialları əsasında formalaşması inkişafı və milli dilimiz əsasında formalaşması inkişafı və milli dilimiz əsasında daha da uzun tarixi dövrlərdə ədəbi dilimizi görkəmli sənəkarların yaratdıqları dil nümunələri əsasında biliklərin tələbələrə dərinlən aşılmasını təmin etmək ümumxalq və ədəbi dil, ədəbi dilin ayrı-ayrı dövrlərdə norma və üslubları kimi məsələlərin dərinlən mənimsənilməsini onlardan tələb etmək.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Ədəbi dil tarixi fənninin əsas hədəfi təhsilalanların ədəbi dilinin təşəkkülü, ümumxalq dili əsasında formalaşması, inkişaf və milli dil əsasında formalaşması bunun baxımdan nəzəri bilik və bacarıqlarının aşkar edilməsini tədris ili müddətində aşkar edilməsini, tədris ili müddətində əldə etdikləri bilik və vərdişlərin sistematik olaraq anlanılmasının, əldə etdikləri biliklərdən məntiqi nəticə çıxara bilmək qabiliyyətlərini aşkar edir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Ədəbi dil tarixi fənninin mövzusu, məqsəd və vəzifələri
2. Ədəbi dil tarixi və tarixi qrammatika fənləri

3. Ədəbi dilin normaları
4. Ədəbi dilin üslubları
5. Ədəbi və bədii dil məsələsi
6. Azərbaycan ədəbi dilinin təşəkkülü
7. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının fonetik və leksik xüsusiyyətləri
8. Azərbaycan ədəbi dilinin ümumxalq dili əsasında formalaşması və inkişaf dövrü (XIII-XIV əsrlər)
9. XIII-XIV əsrlərdə ədəbi dilin fonetik normaları
10. XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbi dilin qrammatik normaları

II Kollokvium sualları

1. Məhəmməd Füzulinin bədii dili
2. Şah İsmayıl Xətəinin bədii dili
3. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin fonetik və leksik normaları
4. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin qrammatik normaları
5. Molla Pənah Vəqifin bədii dili
6. XIX əsrdə Azərbaycan ədəbi dilinin üslubları
7. Seyid Əzim Şirvanin bədii dili
8. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin ictimai-tarixi şəraiti
9. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin fonetik normaları
10. XIX əsrdə ədəbi dilin leksik normaları

XV. İmtahan sualları:

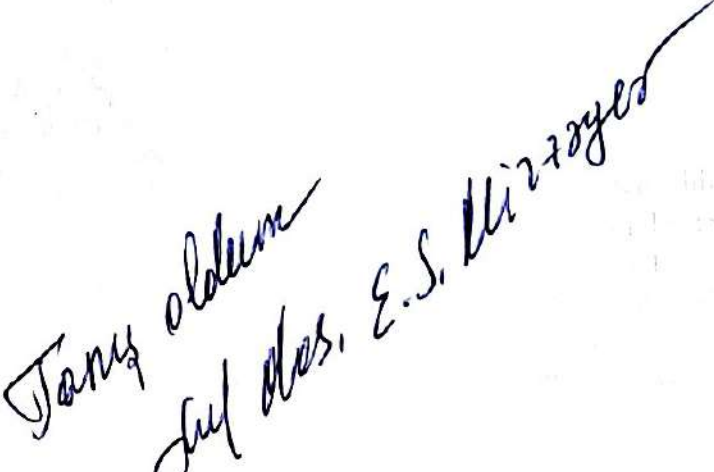
1. Ədəbi dil tarixi fənninin mövzusu, məqsəd və vəzifələri
2. Ədəbi dil tarixi və tarixi qrammatik fənləri
3. Ədəbi dil anlayışı
4. Ədəbi dil normaları
5. Ədəbi dilin növləri
6. Ədəbi dilin üslubları
7. Ədəbi və bədii dil məsələsi
8. Azərbaycan ədəbi dilinin təşəkkülü
9. Azərbaycan ədəbi dilinin qədim tarixi
10. "Kitab-Dədə Qorqud" dastanının dili
11. "Kitab-Dədə Qorqud" dastanının fonetik və leksik xüsusiyyətləri
12. "Kitab-Dədə Qorqud" dastanının qrammatik xüsusiyyətləri
13. Azərbaycan ədəbi dilinin ümumxalq dili əsasında formalaşması
14. XIII-XIV əsrlərdə ədəbi dilin və ictimai tarixi şərait
15. XIII-XIV əsrlərdə ədəbi dilimizin fonetik normaları
16. XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin qrammatik normaları
17. İzzədin Həsənoğlunun bədii dili
18. İmaddədin Nəsiminin bədii dili
19. XV-XVI əsrlər Azərbaycan ədəbi dili
20. Məhəmməd Füzulinin bədii dili
21. Məhəmməd Füzuli bədii dilinin sintaksisi
22. Şah İsmayıl Xətəinin bədii dili
23. XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan ədəbi dilinin qrammatik normaları
24. XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan ədəbi dilinin fonetik və leksik normaları
25. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi dilinin elmi üslubu
26. Molla Vəli Vidadinin bədii dili
27. Molla Pənah Vəqifin bədii dili
28. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dili
29. Qasım bəy Zakirin bədii dili
30. Seyid Əzim Şirvaninin bədii dili

31. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin ictimai-tarixi şəraiti
32. Mirzə Fətəli Axundovun dram dili
33. Mirzə Fətəli Axundovun əsərlərində anforponimlər
34. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin normaları
35. XIX əsr ədəbi dilimizin fonetik norması
36. XIX əsr ədəbi dilimizin leksik norması
37. XIX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin üslubları
38. XIX əsr ədəbi dilinin elmi üslubu
39. XIX əsr ədəbi dilinin bədii üslubu
40. "Əkinçi" qəzeti publisistik üslubun nümunəsi kimi
41. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi dili
42. XX əsrin əvvəlində əlifba məsələsi
43. XX əsrin əvvəlində ədəbi dilimizin grammatik normaları
44. XX əsrin əvvəlində ədəbi dilimizin fonetik və leksik normaları
45. XX əsrin əvvəllərində ədəbi dilin üslubları, bədii və elmi üslubları
46. XX əsrin publisistik üslub
47. XX əsrin əvvəllərində Molla Nəsrəddinçilərin dili
48. XX əsrin əvvəlində lirik romantiklərin dili
49. XX əsrin əvvəllərində maarifçilərin dili
50. XX əsrin 20-30-cu illərində fonetik-orfoqrafik və grammatik normalar
51. XX əsrin 20-30-cu illərində ədəbi-diln üslubları; epistolıyar üslub

"Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi" fənninin sillabusu 050101 "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının 9 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 01)

Kafedra müdiri: dos.Q.I.Rıfıllayev

Fənn müəllimi: dos.Ə.B.Əliyev

Təsdiq olundu
Sif. dos. E.S. Mirzəyev